

L'ensenyament en Valencià : 24 anys esperant

“Al final dels cicles en què es declara obligatòria la incorporació del valencià a l'ensenyament, i qualsevol que haja estat la llengua habitual en iniciar els estudis, els alumnes han d'estar capacitats per a utilitzar, oralment i per escrit, el valencià en igualtat amb el castellà.”. Aquest és l'article 19.2 de la Llei d'Ús i Ensenyament en valencià, que ens aporta un definició concreta de l'objectiu a assolir en la política lingüística al sistema educatiu valencià. La llei ens marca doncs el destí del viatge, que és la capacitat en les dues llengües oficials del País Valencià. Ara bé, en quina part del camí ens trobem? Hem agafat el camí indicat per arribar a l'objectiu marcat o caldria dissenyar una ruta alternativa?

L'ensenyament és un dels pilars fonamentals en la política lingüística d'un territori, i ho és, bàsicament, pel seu caràcter universal, arriba a tothom. La comunitat educativa al complet, incloent la Conselleria, situa els programes d'ensenyament en valencià com els idonis per a aconseguir un domini real d'ambdues llengües oficials al País Valencià, i afirmen que ofereixen clarament millors resultats que la resta de programes d'ensenyament. Mentre que els estudiants matriculats als PEV (Programa d'Ensenyament en Valencià) i PIL (Programa d'Immersió lingüística) tenen un domini del castellà similar al dels estudiants que utilitzen aquesta llengua com a vehicular, al contrari els estudis realitzats conclouen que amb els Programes d'Incorporació Progressiva (PIP) no s'aconsegueix ni la fluïdesa, ni la correcció lingüística per expressar-se en valencià.

Així ho afirmen, a més de les universitats i reconeguts especialistes en sociolingüística, el mateix Institut Valencià d'Avaluació Educativa (IVAQUE). Dit això, seria evident que des de les institucions hi hagués una convicció absoluta en promocionar les línies en valencià.

L'ensenyament en valencià a infantil i primària: un ritme insuficient mancat d'interés polític

Tot i que ens trobem en un punt ben allunyat de l'objectiu que marca la llei, cal convindre que és en aquest camp on més s'ha avançat en matèria de normalització lingüística, encara que siga amb contagotes. A l'actualitat hi ha prop de 1000 centres i 150.000 alumnes als programes d'ensenyament en valencià i d'immersió lingüística. Ara bé, és aquesta una xifra positiva i suficient quan aquest any es compliran 25 anys de la llei d'Ús i Ensenyament en Valencià? La resposta és taxativament negativa.

A l'actualitat només el 23% de l'alumnat comença la seua escolarització en valencià, per tant això implica que més de 75% d'estudiants no aprenen d'inici a llegir i escriure en valencià. Aquestes dades contrasten amb el punt de vista que ofereix la Conselleria d'Educació, segons la qual la xifra d'alumnes que estudien en valencià ha anat augmentant des de l'aprovació de la Llei d'Ús i Ensenyament del valencià, l'any 1983.

Aquesta afirmació és certa des d'un punt de vista matemàtic, però també és cert que es tracta d'una interpretació interessada i tendenciosa. De fet, les matemàtiques també ens diuen que a aquest ritme farien falta prop de 100 anys per a escolaritzar en valencià a tot l'alumnat. Les dades així ho corroboren: en 24 anys de la LUEV tan sols un 20% d'alumnes estudien en valencià.

L'origen del problema cal buscar-lo més enllà de l'actual govern de la Generalitat, i resideix en la manca de convicció política per desenvolupar la llei que el mateix govern presidit per Joan Lerma va elaborar. Ara bé, aquesta manca de convicció del govern socialista s'ha convertit en una manca d'interès i suport molt més alarmant en les tres darreres legislatures. Un cop més, les dades deixen en evidència als actuals responsables de la Conselleria d'Educació: l'època de govern del PP coincideix amb una alarmant desacceleració de la matrícula de les línies en valencià.

A l'actualitat es constata que l'oferta és molt inferior a la demanada, i això origina constants conflictes amb famílies que no poden matricular els seus fills a l'ensenyament en valencià. Haver-se de desplaçar per matricular els fills o la constant supressió de línies en valencià són alguns dels problemes habituals en el nostre sistema educatiu. Aquesta correlació entre canvi de govern i desacceleració de la matrícula ens indica clarament que més enllà dels plantejaments científics reconeguts per la mateixa Conselleria hi ha un rerefons polític que enfronta inexplicablement ciència i democràcia.

Més enllà de la manca d'oferta, també cal assenyalar les greus mancances a nivell qualitatiu que afecten a les anomenades línies en valencià.

En primer lloc, cal denunciar la tendència a crear una doble xarxa educativa, l'ensenyament públic en valencià i el concertat-privat en castellà. En aquest sentit, tant sols 40 centres concertats ofereixen ensenyament en valencià, només 3 a la província d'Alacant. A la ciutat de València, per exemple, de 400 unitats concertades, tan sols 9 disposen de programes d'ensenyament en valencià o immersió lingüística, és a dir, un total de 188 alumnes dels 8.409 escolaritzats. En aquest sentit podem afirmar que escoles concertades sostingudes en part amb fons públics incompleixen radicalment la Llei d'Ús. Cal doncs una major exigència en aquest sector.

D'altra banda, cal remarcar l'estancament en l'augment de l'oferta d'ensenyament en valencià a les escoles públiques, on encara no es garanteix que a tots els districtes hi haja línies, sobretot pel que fa a la província d'Alacant. La manca de promoció afecta a tots els nivells. Un exemple és l'alarmant situació de la figura dels assessors tècnics de valencià, que depèn de la Direcció General d'Ensenyament. Ens constata el fet que la Consellera situa a assessors políticament afins i als que no responen a aquest perfil polític o se'ls substitueix o se'ls margina. A més, hi ha comarques que es troben a l'actualitat sense assessors de valencià, com ara és el cas de la comarca del Camp de Túria, els del districtes 15,16 i 17 de València o el Racó d'Ademús. (aquest fet es pot comprovar a la web <http://www.cult.gva.es/sedev/>)

En el marc de la catalogació dels llocs de Treball s'ha estancat l'objectiu d'assegurar la plena capacitat, que a infantil i primària es situa actualment en un 80%. No obstant, cal assenyalar que aquesta xifra està molt per sobre d'altres nivells com els de

secundària. Un altre aspecte relacionat amb el professorat que dificulta el tractament adequat del multilingüisme és la manca de suport a la formació. Sovint el mètode de treball de les línies en valencià requereix d'un afegit en formació i dedicació que en la majoria dels casos els professors i professores han d'enfrontar-se per compte propi. És un fet habitual als centres que el manteniment de les línies d'un nivell a l'altre depenga, en gran part, de la multiplicació de la feina personal dels professionals que treballen a les escoles.

Per acabar amb aquest breu anàlisi a la situació de l'ensenyament en valencià a primària i secundària, cal fer referència a l'eternització de l'exempció d'ensenyament en valencià a les zones de predomini lingüístic castellà. Després de 24 anys de la Llei s'han incomplert les suposades intencions inicials d'anar introduint la llengua a aquests territoris. Ben al contrari les reticències socials al valencià continuen i en alguns casos s'han endurit.

Secundària i Universitats: la utopia d'estudiar en valencià

Si l'aplicació de les línies d'ensenyament en valencià a infantil i primària ha assolit tot i les mancances, una certa estabilitat, la situació en altres nivells educatius esdevé caòtica.

En el cas de l'ensenyament de secundària les dades parlen per si mateixa. Tot i les constants peticions de la comunitat educativa, la Conselleria es nega a exigir la capacitat de valencià als professors i professores, i per tant, les últimes xifres destapen que més d'un 32% del professorat arriba als instituts sense reunir les condicions necessàries per donar classe a la línia en valencià.

D'altra banda, la manca d'oferta als instituts és també alarmant, de fet, més de 70.000 alumnes que inicien els seus estudis en valencià en infantil-primària no tenen continuïtat a l'etapa de secundària. És a dir, que més de 50% dels alumnes que estudien en valencià a infantil i primària veuen retallats els seus drets a realitzar ensenyament en valencià a l'institut.

L'explicat en els darrers dos paràgrafs té una conseqüència ben clara: milers d'alumnes no poden continuar els estudis en valencià a secundària com conseqüència de la manca d'oferta, i els que si ho poden fer ho fan amb greus incompliments del Disseny Particular del Programa per manca de capacitat dels professors.

En referència a aquesta situació cal recordar l'acció duta a terme per l'Escola Valenciana, qui el darrer mes de gener va presentar una demanda administrativa contra la Conselleria d'Educació per incompliment de la LUEV i de l'article sisè de l'Estatut valencià. De moment, l'administració no s'ha pronunciat al respecte, tot i que té fins a finals del mes de maig per a fer-ho. En aquest marc es fa indispensable una reclamació històrica de l'Escola Valenciana: la modificació de Llei d'accés a la Funció Pública. Les campanyes de normalització lingüística no són eficients per si mateixes, una llengua no s'usa si no és necessària.

Cal també fer referència a la nul·la acció de la Conselleria d'Educació pel que fa a l'elaboració de materials audiovisuals per a secundària. Un cop més aquesta depèn d'entitats cíviques com Escola Valenciana, que recentment ha engegat el projecte

Àlbum-Materials Audiovisuals dels notres autors. Aquest mes de maig eixirà el segon volum, dedicat a Enric Valor.

En el marc de les universitat valencianes, cal destacar l'esforç en matèria de normalització dels serveis de promoció lingüística, sobretot pel que fa al treball en el camp social, com ara l'ambiciosa proposta del cinema en valencià. Ara bé, en matèria acadèmica la situació de la capacitació del professorat per impartir les assignatures en valencià és simbòlica, donat que aproximadament un 70% del professorat no està plenament capacitat per impartir classes a la línia en valencià.

L'acollida de nousvinguts en valencià

La immigració és un fenomen creixent a la nostra societat, un aspecte que, lògicament, afecta el sistema educatiu vigent, el context del qual ha canviat de manera significativa. Des de fa tres anys l'alumnat al País Valencià té una tendència a augmentar, com a conseqüència de l'arribada de nousvinguts. La realitat docent dels centres on l'alumnat nousvingut supera el 25%, obliga els professionals de l'educació a plantejar-se noves estratègies per donar resposta a aquestes necessitats educatives dintre el context bilingüe dels centres del País Valencià, Catalunya i Balears.

Les relacions culturals entre els grups humans han de tenir lloc en un pla d'igualtat. La interculturalitat s'ha de concebre primer com el dret dels pobles a ser, a existir en el marc de la diversitat. Per tant, cal també en matèria escolar desmentir falsos discursos multiculturalistes que no pretenen altra cosa que engolir llengües minoritzades.

En aquest marc, pren importància el concepte de llengua d'acollida. Un cop més, la comunitat educativa recomana els programes d'ensenyament en valencià, i concretament el d'immersió lingüística com a idonis per a l'acollida de nousvinguts. Es tracta dels valencians del futur i, per tant, l'acollida en un context escolar arrelat al medi facilita la integració d'aquests i les seues famílies.

La inversió en l'escola pública ha de ser proporcional als reptes de la multiculturalitat, d'altra banda, un cop més, la integració i l'educació dels alumnes depèn del voluntarisme dels mestres. A l'actualitat les escoles requereixen de més inversió i més personal per fer front a aquest repte.

Però és cert que no totes les necessitats al respecte depenen exclusivament d'una major inversió. Sembla evident que un cop més la voluntat política condiona les evidències científiques de la comunitat educativa. La Conselleria no ha fet una aposta decidida per integrar els nousvinguts en una escola valenciana en valencià. Hi ha una manca alarmant d'informació a les famílies nousvingudes sobre els beneficis d'estudiar en valencià i també una falta de promoció de les línies en aquest sentit. S'està promocionant l'acollida en castellà, el que implica la manca de preparació per la integració dels nousvinguts. Si el coneixement del valencià no es facilita a tots els ciutadans impedirem una normalització lingüística real, i això pot donar lloc a discriminacions entre ciutadans per raó del seu origen i la seua llengua. En concret, ens referim a una doble discriminació, la dels escolars que no aprenen les dues llengües i no estan en les mateixes condicions que altres, i per altra banda, la discriminació dels

valencianoparlants que han de renunciar a la llengua pròpia i usar el castellà en situacions multilingües.

En aquest sentit, la Conselleria també descuida l'elaboració de materials en valencià, tant audiovisuals com d'altre tipus, per treballar el multilingüisme a les aules.

Escola Valenciana: 20 anys fent de motor de l'ensenyament en valencià

En aquest context descrit fins ara pren especial importància el paper de les entitats cíviques com Escola Valenciana-Federació d'Associacions per la Llengua. Aquesta és una entitat cívica formada per 20 associacions comarcals. El principal objectiu de l'entitat és la normalització lingüística en tots els àmbits de la llengua. La FEV comença l'activitat en el camp educatiu l'any 1984, i el 1986 naixen les primeres coordinadores que finalment es federen el 1990 amb el nom d'Escola Valenciana, amb l'objectiu inicial de potenciar la creació d'un sistema educatiu amb el valencià com a llengua vehicular. Amb aquest motiu, naixen les Trobades d'Escoles en Valencià, aplecs lúdics i reivindicatius que han esdevingut el projecte amb més ressò de l'entitat, reunint en la seua 21ena edició, la primavera del 2006, més de 220.000 persones a les 16 trobades comarcals celebrades. En els darrers anys l'entitat ha conservat l'acció a l'escola, tot i que ha experimentat un destacat creixement augmentant el seu radi d'acció a la normalització lingüística en l'àmbit social. Educació, música, cinema, literatura, cultura popular, multiculturalitat, voluntariat, sostenibilitat i democràcia participativa són els pilars d'una nova visió d'Escola Valenciana com a entitat global que ha estat un grup de pressió constant i constructiu a la vida social, educativa i política valenciana. Aquesta visió respon al fet que ús educatiu i ús social són dos conceptes de normalització que han d'anar agafats de la ma. D'altra manera, no serviria de res que els alumnes parlaren valencià a les aules i no l'usaren en l'àmbit social com a conseqüència de la manca de referents.

Com s'ha dit, la FEV ha centrat històricament la seua tasca en la promoció i defensa de les línies en valencià. A més, darrerament, i fruit del Seminari sobre Multiculturalitat celebrat a Castelló l'any 2003, l'Escola Valenciana ha elaborat un conjunt de treballs encaminats a treballar el multilingüisme, un exemple és el projecte d'Acord o el treball que es du a terme en l'escola pública Gabriel Miró de Calp o el Grau de Castelló. A més, darrerament la FEV està elaborant tot un seguit de materials didàctics en valencià. Un exemple és el ja esmentat projecte Àlbum-Biografies Audiovisuals dels nostres autors, i ja s'han editat els dos primers quaderns, dedicats a Joan Fuster i Enric Valor. També cal remarcar els Quaderns de Cultura Popular, l'últim dedicat a la Dansà.

En matèria de multilingüisme cal assenyalar la tasca de la Unitat per l'Educació Multilingüe, que naix, al si de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, com a resultat del conveni de col·laboració signat entre la Universitat d'Alacant i la Federació Escola Valenciana, i té com a objectiu oferir assessorament als centres educatius en matèria d'educació multilingüe i potenciar la investigació universitària sobre aquesta àrea. A la seua web (www.ua.es/ua) es poden trobar, entre d'altres aspectes, recursos didàctics i la iniciativa Centre del Mes, on s'explica l'activitat d'un centre exemple en la gestió del multilingüisme.

Dit això, queda palès que cal continuar treballant per la millora del sistema educatiu valencià, que s'ha d'encaminar clarament cap a la generalització de les línies en valencià, això implica que aquesta siga la llengua vehicular a l'ensenyament. Aquest mètode ha donat ja millors resultats a altres comunitats catalonaparlants. D'altra banda, i fins que els nostres polítics facen una aposta decidida pels estudis científics al respecte, caldrà continuar treballant en el marc del Compromís Valencià d'entitats com Escola Valenciana.

Bibliografia:

- Informe d'Escola Valenciana ensenyament en valencià a Secundària. (Gener, 2007)
- *1707-2007: Tot un poble en moviment*. Intervenció Diego Gómez, Mallorca, Grup Blanquerna.
- Dades Sindicat STEPV
- Proposta per a una política lingüística eficaç i factible. Alfons Esteve i Francesc Esteve.